

'Een even warme als grappige
analyse van de jaren waarin alles
mogelijk lijkt.' – Hörzu

PAUL
INGENDAAY

DE ROMANTISCHE
JAREN

Over het boek

Hoe kan men vrouwen liefhebben en er geen hebben? Hoe in vredesnaam kan men een romanticus zijn met een hang naar een groots en meeslepend leven, en toch verzekeringsagent worden? Over een ongewone held, wiens eigen leven een emotioneel schadegeval wordt.

In zekere zin zijn de vrouwen die hij heeft gekend als de grote beloftes die het leven niet wilde vervullen. Of dat ook voor Angela geldt, die met hem haar welgestelde echtgenoot bedriegt, moet Marko Theunissen nog ervaren. Alleen een onverbeterlijke romanticus zou zich wagen aan een relatie met een cliënte. En sinds wanneer zijn verzekeringsagenten romantici? Terwijl een achterbakse collega hem probeert te chanteren met zijn affaire, voert Marko tegelijkertijd de oudste strijd uit de geschiedenis van de mens: het gevecht met de eigen familie.

Paul Ingendaays meeslepend vertelde roman laat zien dat niet iedereen die de liefde zoekt, haar ook begrijpt.

De pers over de auteur/het boek

‘Gedetailleerd fonkelend, satirisch, briljant.’ – *Die Zeit*

‘Paul Ingendaay neemt ons mee naar het innerlijk berouw over het leven – met humor, levenswijsheid en empathie.’ – *Deutschlandradio*

‘Een buitengewone, prachtig mooie, muzikale en melancholische roman.’ – *Westdeutsche Zeitung*

‘Simpelweg een fantastisch satirische roman.’ – *Brigitte*

Over de auteur

Paul Ingendaay (1961, Keulen) woont als correspondent voor de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* in Madrid met zijn gezin. Voor zijn eerste roman, die werd bejubeld door pers en publiek, ontving hij de prestigieuze Aspekte-Literaturpreis.

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de romans en literaire thrillers van uitgeverij Signatuur? Meldt u zich dan aan voor de literaire nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijsignatuur.nl.

© 2011 Paul Ingendaay
Oorspronkelijk verschenen bij Piper München Zürich
Oorspronkelijke titel: Die romantischen Jahre
Vertaald uit het Duits door W. Hansen
© 2013 Uitgeverij Signatuur, Utrecht en W. Hansen
Alle rechten voorbehouden.

Omslagontwerp: Wil Immink Design
Typografie: Pre Press Media Groep, Zeist

ISBN gebonden boek 978 90 5672 440 5
ISBN e-book 978 90 449 6670 1
NUR 302

Deze vertaling kwam mede tot stand dankzij een subsidie van het Goethe-Institut, dat wordt ondersteund door het Duitse Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Paul Ingendaay

De romantische jaren

Vertaald door W. Hansen

SIGNATUUR

2013

Voor Sue, Greta en Julián

Chantal en Pauline

Als ik via de Kempener Straße Kleinhoek binnenrijd, vlak voordat ik de Niers oversteek, denk ik soms: nog maar vijftienhonderd kilometer verder en ik zit in Wit-Rusland. En als de Wilhelm-Bolten-Straße in noordwestelijke richting zou worden verlengd, zou ik op zeker moment in Groenland kunnen belanden. Maar het liefst kijk ik vanachter mijn bureau de Niederstraße in zuidelijke richting af, tot die bij schoenwinkel Schüth een flauwe bocht naar links maakt. Anderhalve dag reizen, zeg ik dan bij mezelf, en ik zit in de Provence. En dan denk ik terug aan de tijd, bijna twintig jaar geleden, dat ik met mijn vriend Motte in Zuid-Frankrijk jacht maakte op meisjes, met paarden en pistolen en zo. Een diepe teleurstelling, zou Motte zeggen. Ik denk terug aan de villa boven op een van de heuvels, aan mijn vader, die ons dat jaar aan zijn mooie vriendin voorstelde, mijn broer Robert, die zich als een kleine volwassene gedroeg, en aan de zomer van 1979, mijn eerste vakantie met rijbewijs.

's Ochtends liepen we naar het strand om in de zon te gaan liggen bakken. Vanuit de villa zagen we palmen met stammen als olifantspoten, en omdat ze in een dubbele rij waren geplant, kaarsrecht richting zee, noemden we dat de Olifantenlaan. Dat was ons traject naar het strand, een stoffig pad met hondenpoep en rotte vruchten, omzoomd door machtige palmen.

Laat in de middag keerden we met zand in ons haar terug naar de villa om te douchen en ons met aftersun in te smeren. We gunden ons één of anderhalf uur om te genieten van de afnemende hitte en de langer wordende schaduwen. Ieder van ons moet aan iets anders hebben gedacht, maar hetzelfde hebben gevoeld.

Vlak voor het avondeten legden Motte en ik onze boeken weg om een Kronenbourg te openen. We hielden het bier in de avondzon en bekeken de wereld door het groene glas van de fles. En inderdaad leek alles licht en zomers te worden, alleen door de kortstondige blik

door onze Kronenbourg. Ik zag het jaartal op het etiket van dat oude bier, waarmee mijn vader mij een paar jaar eerder hier in La Croix-Valmer kennis had laten maken, en dacht aan de vele generaties jonge bierdrinkers die met een Kronenbourg in hun hand hadden zitten piekeren over het onmetelijke universum, zoals Motte en ik nu. Duidelijker dan welk ander geluid ook in die jaren hoor ik het gejammer van de cicaden, dat als in een western klonk, en ik kijk vanaf het terras van de villa, die mijn vader voor vier weken had gehuurd, naar de vroege lichtjes van ons kleine strand, een paar zwak glimmende punten, die met de minuut sterker werden. Het was een mooi moment als de dag werd opgerold als een zeil en de bewoners van onze baai zich op de avond voorbereidden.

Op een van die Zuid-Franse avonden vertrokken Motte en ik na het eten naar de stranddiscotheken van Cavalaire. Mijn vader had mij de gehuurde Renault geleend, en Vera zei: Rij voorzichtig, alsof ze mijn moeder was. We droegen witte polo's, Motte en ik, zodat de meisjes onze gebruide huid konden zien.

De discotheken waren van hout, grote keten met een paar palen en een strodak erop, iets wat voor het seizoen kon worden opgebouwd en daarna weer gemakkelijk afgebroken. Een stoffige zandweg leidde naar het strand, en links en rechts had je de keus tussen disco's, bars en crêpe- of pizzatentjes. Als we op een kilometer afstand van de disco's waren, hoorden we al het verre gedreun van de bassen en de jengelende refreinen van de zomerhits. Ik voelde meteen hoe de muziek door mijn bloed stroomde. Ik wist dat ik, zelfs bij de domste song, ergens een meisje kon zien staan dat naar mij keek, vaag glimlachte en zich dan weer naar haar vriendin keerde.

Maar er was iets wat Motte die avond niet leek te bevallen. Hij stond erbij als iemand die tot tweemaal toe langs de gebakjes is geleid, maar nergens een vorkje in mag steken. Misschien had hij zijn vorkje ergens anders neergelegd. Het duurde in elk geval nog geen twee uur of hij wilde alweer terug naar de villa. Zo is Motte. Een man met ondoorgrondelijke stemmingen.

'Blijf nog even, ze beginnen net,' zeg ik, nadat een Nederlands meisje naar wie we op de dansvloer hadden gekeken, door een Fransman met ver openstaand hemd aan de haak was geslagen. Maar ik weet dat het geen zin heeft Motte over te halen.

'Ik ga,' zegt Motte. Hij wil weg, meteen, en hij vertrekt om langs de straat te gaan staan van Cavalaire naar La Croix-Valmer.

Rond die tijd is er behoorlijk wat verkeer op de kustweg, een komen en gaan van welriekende mensen die zich in het uitgaansleven storten, het is net na middernacht. Motte staat er met opgestoken duim, vertelt hij me de volgende ochtend, hij is nog steeds gepikeerd om de verspilde avond, misschien ook vanwege die blonde Nederlandse meid, die hij niet aangesproken heeft, maar daar zegt hij natuurlijk geen woord over. Er stopt een kleine Peugeot. De bestuurder, een jongen van begin twintig, buigt zich over het meisje op de passagiersstoel heen en vraagt Motte in het Frans waar hij heen wil. Motte wijst naar voren als een pelsjager, richting zonsopgang, en mompelt 'La Croix'. Eigenlijk moet hij nog verder, want de villa ligt een eind voorbij het dorp, maar er rijdt geen mens de heuvel op, behalve de wijnboeren, Motte is voorbereid op een lange voettocht.

Hij heeft de naam van de plaats amper genoemd of het meisje stapt uit, klapt de passagiersstoel naar voren en maakt de weg vrij voor Motte om op de achterbank te gaan zitten. Het meisje draagt een strak rokje en een rode blouse. Achter de bestuurder zit een tweede meisje, alleen bleker dan de eerste en met vuurrode lippenstift op, ze roept vrolijk '*Bon soir!*' en vraagt Motte meteen of hij Frans spreekt. Motte schudt zijn hoofd en vraagt zich af of deze lieden ooit een toerist hebben gezien. Om beleefd te zijn zegt hij: '*Do you speak English?*' Maar hij hoopt dat niemand van hen een woord Engels spreekt, zodat ze hem met rust laten en hij gewoon nog tot bij onze wijnberg kan komen, waar de weg omhoog naar onze villa begint.

De weg van Cavalaire naar La Croix-Valmer bestaat bijna alleen uit haarspeldbochten, je moet langzaam rijden en de bochten fatsoenlijk nemen, zodat auto's elkaar kunnen passeren. Na een kort gesprek van de drie in het Frans en een afsluitende grap van de bestuurder wordt het stil in de Peugeot. Motte kijkt naar buiten of hij ergens tussen de bomen de vollemaan kan ontdekken, die eerder zo mooi aan de hemel stond. Maar hij kan de vollemaan beter vergeten. Telkens als de Peugeot een bocht neemt, tuimelt het meisje tegen hem aan. Of hij tegen het meisje. Dat is het patroon. De dunne witte blouse perst zich tegen hem aan of hij tegen de dunne witte blouse. Dat vindt hij niet prettig, want er zijn veel bochten, zodat hij de handgreep pakt en probeert in een bocht naar rechts niet tegen zijn buurvrouw aangedrukt te worden, hij spant zijn biceps en vindt zich een held, omdat zijn inspanning hem niet is aan te zien. Hij zit erbij als Lino Ventura, de ouwe Motte, met dunne lippen en samengekne-

pen ogen, vastbesloten om alle rondvliegende gevoelens op zich af te laten ketsen.

Maar zijn buurvrouw lijkt niet veel op te hebben met dat idee. Niet alleen is Motte overgeleverd aan haar benevelende parfum, met als gevolg dat hij door steeds nieuwe geurgolven omgeven wordt. Ze spant zich ook helemaal niet in om het heen en weer glijden op de achterbank te vermijden. Elke bocht naar links brengt haar tegen hem aan, Motte voelt de warmte van haar naakte dij, en dan natuurlijk ook haar arm, en terwijl ze eerst nog met een verbaasd 'O!' om begrip vraagt en een Franse zin laat vallen die zou kunnen gaan over het slechte plaveisel of de krappe Peugeot, laat ze zich vanaf de derde bocht gewoon tegen hem aan glijden en ze lijkt het zelfs leuk te vinden.

Op zeker moment legt ze haar rechterhand op Mottes dij en haalt die niet meer weg.

Motte weet niet wat hij moet doen. Hij kan niet doen alsof hij die hand niet voelt. Als hij niets tegen de hand onderneemt, gaat hij kennelijk met die hand akkoord. En met alles wat die doet. Hij vraagt zich nog even af of die hand op zijn linkerzijde misschien kan gelden als een serieuze poging om enige stabiliteit te bewerkstelligen. Maar dan weet hij dat zijn dij niet het geschikte lichaamsdeel is om zich aan vast te klampen. Zijn arm zou dan beter helpen. Of zijn schouder. Hoewel hij moet toegeven dat er een zekere stabiliteit is bereikt. Het meisje glijdt nu veel minder op de achterbank heen en weer en blijft steeds dicht bij hem, zodat Motte het er warm van krijgt. Zijn dij lijkt haar werkelijk van pas te komen.

Misschien heeft ook Mottes lichaam, zonder dat hij het weet, zijn onverzettelijke distantie opgegeven, zoals in dat soort omstandigheden ook wijs is, en het geeft gewoon een beetje mee met het ritme van de bochten. Je kunt je niet zeven of acht kilometer tegen elke bocht schrap zetten. Verontrustend is heel iets anders. De hand van het meisje is in de loop der minuten steeds hoger komen te liggen, centimeter voor centimeter, gestaag. Meestal is daarvoor een kleine verandering van het houvast afdoende geweest, een hernieuwd vastgrijpen na een bijzonder scherpe bocht, maar op zeker moment betreft het onmiskenbaar een terreinwinst van zeker drie tot vier centimeter. Motte voelt tijdens de rit (de maan is nog steeds niet te zien) af en toe ook wel een terugtrekkende beweging van de hand, maar die is niet van lange duur. Integendeel. Uiterst koelbloedig koerst

zijn Franse buurvrouw, wier naam hij niet eens kent, op het midde-
dendeel van Mottes lichaam af.

Dat zou allemaal op zichzelf al erg genoeg zijn, maar Motte merkt
dat hij een erectie gekregen heeft, en dat ergert hem pas echt. Hij is
niet van plan in deze Peugeot iets met iemand uit te vreten, hij is
vastbesloten de hand van zijn buurvrouw zo lang mogelijk te nege-
ren. Maar wat gebeurt er als de hand van het meisje nog twee of drie
centimeter hoger glijdt? Zou zijn Franse buurvrouw niet onvermij-
delijk verkeerde conclusies trekken uit wat haar hand daar aantreft?
Terwijl buiten de ene bocht op de andere volgt, balt Motte zijn vuist,
die even tevoren nog stevig om de handgreep geklemd zat, en bijt in
zijn hand, een krachtige beet, waardoor de tranen in zijn ogen schie-
ten.

Dan vlijt zijn buurvrouw zich nog dichter tegen hem aan, versterkt
de druk van haar hand op zijn dij en fluistert hem in het oor: *'Relax.'*

De paniek die door zijn ledematen schiet is mooi en beangstigend
tegelijk. Motte ziet zich kantelen, nu eens naar de ene kant en dan
weer naar de andere.

'I'm not relaxed,' zegt hij en hij schraapt zijn keel. Hij weet zelf niet
wat hij daarmee bedoelt.

'You don't like thees?' vraagt het meisje zo onschuldig dat Motte
zijn eigen optreden pijnlijk vindt.

Natuurlijk vindt hij het leuk, althans in theorie. Maar de praktijk,
dat is iets anders. Hij is een katholieke jongen van het platteland die
net meerderjarig is geworden, hij heeft nog nooit een meisje uitge-
kleed, laat staan zich door een meisje laten uitkleden. Hij moet op-
eens denken aan de bezemkast waarin hij ooit, bij een zogenaamd
'thé dansant', is terechtgekomen, verleid door een meisje dat wilde
kussen. Dat is haar niet goed gekomen. Motte houdt echt niet van
dat soort manoeuvres. Ook nu, in die veel te krappe Peugeot, gaan
de dingen hem iets te snel. Over drie weken zal hij weer op het
Collegium Aureum zitten, het bisschoppelijk jongensinternaat aan
de Beneden-Rijn, om aan zijn laatste schooljaar te beginnen, en hij
zal met de preses over de DKP praten, *Der Katholische Pfad*, de
nieuwe jeugdbeweging die de morele ruggengraat van de jonge Kerk
moet vormen. De Beneden-Rijn, heeft de preses hem verteld, moet
het speerpunt tegen het bolsjewisme worden. Het Collegium Aureum,
aldus de preses, zal bijdragen aan de morele vernieuwing van de we-
reld. Of Motte in die tijd nog met dezelfde bezieling in de opdracht

van de DKP heeft gelooft als twee jaar eerder, toen hij me er ook voor wilde rekruteren, weet ik niet, maar dat speelt in die minuten geen rol. Het gaat om het principe. En om de ‘innerlijke waarden’, zoals de preses graag zegt. Motte kan zich nu toch niet door een Frans meisje, met wie hij nauwelijks een woord kan wisselen, op de achterbank van een auto in zijn kruis laten grijpen? Wat zouden die innerlijke waarden dan voorstellen?

‘I don’t want to relax. Please. Don’t touch me.’

‘O,’ zegt zijn buurvrouw. *‘Was I touching you? I’m sorry.’* Zonder enige ophef trekt ze haar hand terug.

‘My friend,’ zegt de bestuurder, die de tijd gekomen acht zich ermee te bemoeien. *‘Perhaps you have a leetle time for us. We could spend some time together. Have some fun, d’accord?’*

Motte weet niet of hij het wel goed verstaat. Maar de Fransman kan maar één ding bedoelen, en Motte slikt. Dan voelt hij een rilling door zijn schouders gaan, die zich voortplant tot in zijn borst, zijn buik, ja zelfs tot in de lagere regionen, die toch al zo onrustig zijn. Hij krijgt het koud.

‘I want to go home.’ In zijn eigen oren klinkt het alsof hij een bang jongetje is.

De bestuurder zegt tegen het meisje iets in het Frans, daarna: *‘My friend, you misunderstand me. I mean, spend some time with friends. Nice people. All together in one big bed. You have met Chantal. And by my side, this is Pauline.’* Pauline draait zich om en glimlacht naar hem.

De bestuurder lacht zachtjes alsof er romantische herinneringen bij hem bovenkomen. *‘We have drinks, too. All in one clean bed in a nice house. Over there.’* Hij wijst ergens voor zich uit, de duisternis in. *‘What do you think, my friend?’*

‘Het is welletjes,’ zegt Motte. *‘Stop the car. Let me out. Do you hear?’*

‘I’m sorry, my friend,’ zegt de bestuurder. *‘There must be a misunderstanding.’*

‘Dat zou best eens kunnen,’ zegt Motte. ‘Een knots van een *misunderstanding*, zou ik zeggen. Daar, zie je dat? *Over there, the corner. Let me out.*’ Opgelucht heeft Motte gemerkt dat zijn erectie afzwakt. Mooi, het werkt ten slotte toch. Hij herkent ook het kleine kruispunt dat ze naderen. Zijn buurvrouw heeft zich in haar hoekje teruggetrokken en bestudeert de maan. Motte ziet in zijn ooghoek haar profiel met pruilend mondje.

De Peugeot stopt. Het meisje met het rode rokje laat hem uitstappen. ‘*Nice to meet you,*’ zegt Motte. ‘Veel succes jullie, stelletje smeerlappen.’

‘*Salut,*’ zegt het meisje op de passagiersstoel met lichte spot, dan volgt er een woord dat Motte niet begrijpt, en het portier van de auto wordt dichtgetrokken. De Peugeot keert om en verdwijnt in de duisternis.

Motte loopt een halfuur voor hij de weg vindt die de wijnberg op gaat. Eerst rent hij om de warrige gedachten in zijn hoofd tot rust te brengen. Hoe langer hij rent, hoe beter hij zich voelt. Pas op de laatste honderden meters wordt hij trager en begint alles rustig te overdenken. Maar als hij de poort van de villa bereikt, vraagt hij zich af wat er zou zijn gebeurd als hij het aanbod van de Fransen had aangenomen.

Die zijn niet helemaal goed snik, denkt hij. Hij ruikt aan zijn polo om na te gaan of het parfum van het meisje met de witte blouse – Chantal – er nog in zit. Een beetje, misschien een vleugje nog. Hij snuffelt nogmaals. Die zijn gek, die Fransen. Maar hij weet nu al dat hij in gedachten vaak zal terugkeren naar de minuten waarin zijn hart zo heftig tekeering.

Plotseling blijft hij staan en begrijpt hij wie hij op dat ogenblik is. Iemand die nergens enige sjoerge van heeft. Het voorbij is voorbij en blijft achter als een vondeling op een akker. En welke vaart Mottes leven ook zal nemen, hoeveel beelden en indrukken zich ook over die idiote terugrit met Chantal en Pauline en de jonge naamloze bestuurder heen zullen vlijen totdat ze de belevenis in een vast patroon veranderd hebben, die heftige minuten zullen niet kunnen worden uitgewist, omdat Motte nooit zal weten hoe de andere kant van de werkelijkheid die hij heeft gekozen eruitgezien zou hebben. De andere weg. De belofte waar hij niets van wilde weten. De optie die hij ruw heeft afgewezen. En op dat moment beseft hij waarschijnlijk dat Chantal en Pauline, de twee meisjes met wie hij niets heeft ‘gehad’, hardnekkiger in zijn herinnering verankerd zullen blijven dan menig meisje in zijn verdere leven die hij veel nader zal komen. Als Motte erover zou nadenken (later zal hij het doen), dan wist hij meteen dat hij voor de rest van zijn dagen nooit meer Franse bodem kan betreden zonder aan Chantal en Pauline te denken, hij zou beseffen dat zijn sterkste herinnering aan dat land zou bestaan uit een gebeurtenis die nooit heeft plaatsgevonden.

In de loop der jaren hebben we het steeds weer over die rit in de kleine Peugeot gehad, en dat doen we tot op de dag van vandaag. ‘Weet je nog, die Peugeot,’ zeg ik bijvoorbeeld, als we in Keulen, Wuppertal of Kleinhoek achter een biertje zitten.

En hij: ‘Praat me er niet van, lul.’

Maar eigenlijk weet ik wel zeker dat Motte even graag aan de rit in de Peugeot herinnerd wordt als dat ik erover praat. Op zeker moment zijn we ertoe overgegaan om te spreken van zijn ‘avond met Chantal en Pauline’, een eufemisme, zoals we beiden weten, een overdrijving, maar het is het minste wat we kunnen doen om de herinnering aan die avond levendig te houden. Welk van beide meisjes zou voor hem bestemd zijn geweest? Allebei misschien? Er had zich een hoogst interessante mogelijkheid voor die beste Motte voorgedaan en hij had die van de hand gewezen, en hij wist zelf niet of hij dat had gedaan uit onzekerheid, uit angst of uit principe. De belevenis van die avond bleef iets onafs houden, en soms heb ik het idee dat Motte in zijn fantasie de kleine Peugeot oproept om tegen de jonge Fransman achter het stuur te zeggen dat hij op zijn beslissing was teruggekomen en dat hij alsnog een alcoholisch drankje met hen wilde drinken, een lichte witte wijn misschien, een koele Kronenbourg, en hij had er niets op tegen om daarna met Chantal en Pauline op een keurig bed te gaan liggen, *a clean bed in a nice house*.

Ik geloof dat hij zich steeds weer dat huis in de Provence probeert voor te stellen waar de ouders van Chantal of van Pauline wonen, misschien ook de ouders van de jonge man. Of het zijn kennissen bij wie ze de zomer doorbrengen, ruimdenkende, geïnteresseerde mensen, die heel goed weten dat Chantal, Pauline en de jonge man die zomervakantie eerlijk verdiend hebben, en wat is er tegen een pleziertje? Je maakt vakantie vrienden van wie iedereen weet dat ze in de maand september alweer vergeten zijn.

Ik denk dat Motte zoals ik hem ken lang geleden al is gaan nadenken over de vraag hoe het huis er vanbinnen uit zou kunnen zien – ik noem het ‘het huis op de heuvel’ –, de oude stenen vloer, de lichte, eenvoudig gemeubileerde vertrekken waardoorheen op de vroege avond een briesje uit de omliggende wijnbergen waait, uitzicht op zee, ideale omstandigheden om je bij vrienden op een bed te vlijen en je ogen even te sluiten. Tot een aanraking de dromer wekt, misschien een vinger, die over zijn wang glijdt, of lang haar dat

als een gordijn zachtjes over zijn wenkbrauwen strijkt. Hij komt weer tot zichzelf als iemand naast hem op bed komt liggen en zijn lichaam door het extra gewicht een beetje naar het midden glijdt. Uit de adem van het meisje kan hij opmaken wat zij wil, maar hij weet nog niet hoe ver ze zal gaan, en nu hoeft hij alleen nog maar zijn hoofd langzaam naar rechts te draaien en zijn ogen te openen om te zien wie er naast hem ligt, Chantal of Pauline.

DEEL I

Alles boeit me en niets houdt me.

– FERNANDO PESSOA

Op een dag werd ik wakker en bleek ik veranderd in een verzekeringsagent. Ik zal later de voorgeschiedenis daarvan wel uiteenzetten, want mensen willen altijd weten hoe je aan zo'n onmogelijk beroep bent gekomen. Nu vertel ik alleen maar even wat de directe aanleiding was. Ik vroeg me af hoe ik geld zou kunnen verdienen zonder echt iets geleerd te hebben. Ik was met mijn studie literatuur in Keulen opgehouden, anglistiek, germanistiek, filosofie, ik gooide echt alles overboord en zei bij mezelf: Doen jullie het verder maar zonder mij. Ik zag me de rest van mijn dagen gewoon niet in een bibliotheek zitten om zogenaamd bronnenonderzoek te verrichten. Ik had zoveel middelmatig bronnenonderzoek gelezen dat ik er verdrietig van was geworden, net zoals ik verdrietig word als ik 's zomers op een landweg een lange rij mieren zie en er iets aankomt, een meedogenloze schoen, de banden van een tractor, die de keten doorbreekt. Ik weet dat mieren er niet verdrietig van kunnen worden. Ze ruimen niet eens hun dode soldaten op.

Als ik vanuit mijn kantoor de groen-witte vlag van de Rheinische zie en aan het onophoudelijke verstrijken van de tijd denk – bladeren die de wind door de lege straten van Kleinhoek veegt, stof dat op ons allemaal neerdaalt en zelfs in de vitrine van de schuttersvereniging aan het Marktplein doordringt – kan ik neerslachtig worden. Ik ben zevenendertig jaar oud, en dat moet dan al de helft van mijn leven zijn geweest? Er blijft niets van ons over dan creditcards, oude sokken en een beduimelde afstandsbediening. Weg ermee.

Zo zal het ook ons vergaan. Als het zover is, worden we weggedaan, en ook als de een of andere vriend iets opvalt en zegt: Jammer dat ik geen pilsje meer met hem kan drinken, het was een beste kerel, kunnen we het verlies beramen op iets wat praktisch te verwaarlozen is. We zijn aan ons leven begonnen zonder dat ons iets is gevraagd. We houden met het leven op zonder dat ons iets zal wor-

den gevraagd. We hebben niet de moed het zelf in de hand te nemen en het passende tijdstip te bepalen, omdat er geen passend tijdstip is. We moeten dus accepteren wat er zich aandient, voor onze naasten een goede verzekering afsluiten en ons wapenen voor onze laatste strijd. Maar zoals gezegd: ik beraam het verlies op iets wat te verwaarlozen is.

De dag waarop ik in een verzekeringsagent veranderde, is zeven jaar geleden. Ik woonde nog samen met Martina in Keulen, hoewel het geen zin meer had, voor beiden niet, alleen wist Martina dat nog niet. Toen kwam die man bij haar langs om te zeggen dat er belangrijke vernieuwingen waren in Martina's verzekeringspolissen, Anton Orzegowski, hij was al haar adviseur geweest toen ze eerstejaars pedagogiek was.

Anton was aardig en zijn baard werd grijs. Hij ging op onze Ikea-bank zitten, dronk koffie, at Ikea-koekjes en vroeg Martina hoe het leven ervoor stond.

'Goed,' zei Martina. 'Het leven is goed.' Ze keek me aan met een blik die betekende: We zullen het er straks nog even over hebben.

Dat was het belangrijkste, zei Anton. Hij woelde in zijn baard. En toen kwam de zin die ik nooit meer zal vergeten: 'Als de randvoorwaarden maar kloppen.'

Hij nam nog een koekje en beet er zo luidruchtig in dat we moesten lachen. 'Zo is het toch?' zei Anton, en hij lachte mee, maar als een grote beer die de kleine beertjes een pleziertje wilde doen. 'Als de randvoorwaarden niet kloppen, kun je het vergeten.'

We praatten nog wat. Anton was al in de vijftig, ook al zou je het niet zeggen. Hij had een huisje in de Eifel gekocht, waar geen kip woonde. Daar trok hij zich terug als de wereld hem te veel werd. Toen de koffie op was en de schaal met koekjes alleen nog maar wat kruimels bevatte, haalde Anton wat papieren uit zijn aktetas, die hij Martina voorlegde.

'Hier is je inboedelverzekering,' zei hij. 'Die moeten we eens actualiseren. En dan is er nog iets nieuws bij onze ongevallenverzekering. Bij een ernstig ongeval met invaliditeit tot gevolg hebben we nu naast een eenmalige financiële vergoeding ook een levenslange uitkering. Dat kan voor jou heel interessant zijn, denk ik.' Hij keek Martina aan alsof hij voor haar werkte, niet voor zijn verzekeringsmaatschappij. 'Onze overweging was dat de Rheinische zich ook op de lange termijn met zo'n kwestie zou kunnen bezighouden. Een

beetje als een moeder. Die zorgt ook altijd voor haar kinderen, dag en nacht. Kijk, het kost maar een habbekrats. Wat denk je, Martina? Zullen we dat maar doen?’

‘Goed.’

Ik staarde haar aan. Zolang ik haar kende had ze nog nooit met iets ingestemd zonder het onder de microscoop te leggen of er duizend voorwaarden aan te verbinden. Om zo snel in te stemmen moest ze Anton wel heel goed kennen.

‘Dan teken je gewoon hier, hier en hier.’

Martina deed het, ze keek de papieren amper in. Ze keek naar Anton. Ik vroeg me af of ze ooit wat met elkaar hadden gehad.

‘En verder?’ zei ze.

‘Alles onder controle,’ zei Anton.

Bij de deur kwam ik op het idee.

‘Zeg, Anton,’ zei ik. ‘Zoals je dat doet met die polissen en zo, dat lijkt me wel leuk. Duurt zo’n opleiding lang?’

Binnen tien minuten, bij die deur, had Anton het belangrijkste verteld, meer dan ik ooit over verzekeringen had gehoord. Hij stamde ook uit een andere tijd. Een tijd waarin je ergens naar binnen stapte, een zaak ter hand nam en daarbij bleef. In die tijd, zei Anton, waren verzekeringsagenten iets heel anders dan nu, ze hadden geen eigen kantoor, maar een normaal beroep, en als bijbaantje verkochten ze ook verzekeringen als ze goed konden praten. Maar dat was nog niet alles. Je had ook de juiste benadering nodig. Een eigen stijl. Die moest de mensen overtuigen.

Antons stijl was de rustige aanpak. Hij wilde dat de mensen een goed gevoel hadden bij hun verzekering, en als hij dat voor elkaar had gekregen, belden ze hem weer op als ze iets nodig hadden, of ze openden een halfjaar later de deur en nodigden hem uit voor een kopje koffie om met hem over koetjes en kalfjes te praten. Hij was Anton Orzegowski, de man van de Rheinische. De meneer die zich om de juiste verzekering bekommerde.

Martina moet dat meteen hebben begrepen, want sinds hun eerste ontmoeting, vertelde ze, gingen ze met elkaar om als oude vrienden die elkaar niet voortdurend hoeven te zien om te weten wat ze aan elkaar hebben.

‘Denk jij,’ zei ik tegen Anton, ‘dat het iets voor mij zou zijn? Eerlijk zeggen. Ik ben namelijk op zoek naar werk. Zou ik het snel kunnen leren?’

‘Er valt niet veel te leren. Het belangrijkste zit al in je. Als je het hebt.’ Hij lachte.

‘Wat is dat dan?’

‘Je moet zeker weten dat je de mensen lang kunt verdragen. Je gaat ze immers terugzien. Als je goed bent, Marko, zul je ze terugzien zolang ze leven. Voor je nu zegt dat dat geen probleem is, moet je even goed luisteren naar wat Anton je gaat vertellen. Als je je met hun aangelegenheden bezighoudt, hoor je altijd dezelfde rotzooi. Domme en gemene mensen gooien je hun huis uit of sturen hun hond op je af. Allemaal meegemaakt. En op straat willen ze je niet herkennen. Weet je nog hoe Petrus zijn Heer driemaal verloochende? Zo gaat dat. Wij zijn de mensen die driemaal, vijfmaal, zevenmaal verloochend worden. Om nog maar te zwijgen van de mensen die je aan je dasje over de tafel willen trekken, omdat ze denken dat een verzekeringsmaatschappij een zelfbedieningszaak is.’

Hij schudde zijn hoofd als om te zeggen: er is van allerlei slag. Intussen keek hij me met zijn heldere, alerte ogen aan.

‘Maar het is ook bevredigend iets verstandigs voor hen te kunnen doen, anders had ik het nooit volgehouden. Jezus heeft waarschijnlijk ook zoiets gedacht. Denk jij dat hij van de mensen hiéld? Dat ondankbare zootje ongeregeld? Nee, Marko, dat geloof je echt niet. Jezus heeft gedacht: iemand moet orde op zaken stellen. Zo zijn wij ook. Daar bestaat een mooi woord voor. Gemeenschap met risicodeling. Een gemeenschap die bij elkaar kruipt zodat er van buitenaf geen ramp kan gebeuren. We delen de lasten. En omdat er zoveel klootzakken zijn die snel geld willen verdienen, is het des te belangrijker dat er bij ons een paar mensen zijn die de zaak fatsoenlijk regelen. Als je een van hen wilt zijn, Marko, graag. Ik kan je het telefoonnummer geven van een man die je verder kan helpen. Je moet pas een beslissing nemen als je niet meer terug kunt.’ Hij lachte weer.

‘Oké,’ zei ik. ‘Ik zal erover nadenken.’

‘Doe dat.’

De rest vertelde Anton me de volgende dag per telefoon. Anekdoten uit zijn beroep, zodat ik feeling zou krijgen met de wereld van de verzekeringen. Anton kende bijvoorbeeld een man van Bouw- en Woningtoezicht van de gemeente Keulen, die op zijn kantoor tweemaal per week spreekuur hield. Zijn collega's kwamen naar hem toe en lieten zich adviseren, niemand nam er aanstoot aan, integendeel, ze vonden het allemaal heel praktisch dat ze niet ergens anders heen hoefden om hun zaken te regelen. Er kwam immers altijd heel wat papierwerk bij kijken. Als Jupp al zijn verzekeringen bij dezelfde maatschappij had afgesloten, dan moest dat wel in de haak zijn, daar was dan alle reden toe. Eerst kwamen alle vrienden van Jupp bij hem langs, daarna de collega's van Jupp, en daarna de kennissen van de collega's van Jupp, en op die manier kreeg Jupp het druk, hij verdiende een aardig centje bij. Het voordeel van Jupp was dat hij ook oor had voor de zorgen van zijn collega's, hij was altijd goed op de hoogte als een echtgenote iets aan haar heup had of als er geldproblemen waren of de oudste zoon zich weer eens in de nesten had gewerkt. Je kon met Jupp overal over praten.

‘Maar het beeld is aan het veranderen,’ zei Anton. ‘Te veel mensen hebben maar wat aan gerommeld. De maatschappijen moesten de lat iets hoger leggen, en ze gingen zich interesseren voor de vraag wie daar namens hen optrad. Niet overdreven, dat niet. Per slot van rekening wil de maatschappij in de eerste plaats dat de cijfers kloppen. Je moet een x-aantal levens schrijven, een x-aantal ziekten, een x-aantal auto's, zodat aan het eind van het jaar financieel alles klopt. En als het klopt, steek je je bonus in je zak en trek je thuis een fles champagne open.’

‘Levens schrijven?’

‘Een levensverzekering verkopen, Marko. “Schrijven” klinkt deftiger. Vandaag heb ik een mooi leven geschreven, zegt mijn collega in

Düren tegen me. Of hij heeft weer een auto geproduceerd. Dat is de autoverzekering. Als je het heel keurig wilt uitdrukken, zeg je: Ik heb twee vette levens op de rol.'

Ik stond daar met de hoorn van de telefoon in de hand als met een koude vis. Tot dan toe was het nog niet tot me doorgedrongen dat ik een nieuwe taal moest leren.

'Dat gaat snel, jongen. Je moet goed overweg kunnen met je zakjapanner. En dan nu het belangrijkste. Altijd in het midden blijven, daar waar de kudde is. Niet opvallen, begrijp je? Niet naar boven en niet naar beneden. Houd het midden, en er kan je niets gebeuren. Het is zo ongeveer de enige raad die ik je kan geven.'

Uit Antons woorden leidde ik af dat je als verzekeringsagent heel fatsoenlijk kon leven, als je maar handig was. Niet bepaald een baan om in luxe te kunnen baden, maar wel een baan met een interessante winstmarge.

Dat was in die tijd nogal belangrijk voor me. Met mijn studie en een paar buitenlandse reizen was ik er flink wat geld bij ingeschoten en ik zat krap bij kas. Vlak voor mijn eerste ontmoeting met Anton was ik dertig jaar geworden. Plotseling gaapte op de kalender het jaar 1991 mij met zijn lelijke smoelwerk aan. Waar was de tijd gebleven? Mijn vader had de kraan van zijn maandelijkse bijdrage nog niet helemaal dichtgedraaid, maar het scheelde niet veel. Want hij moest ook aan Robert denken, die nog midden in zijn studie psychologie zat, en toentertijd kwam er ook eens om de zoveel weken een telefonische noodkreet van Sonja, die plotseling zonder één cent in Napels zat of bij een trektocht in Bolivia was beroofd.

En mijn vader betaalde. Hij kon niet anders. Hij had altijd betaald. Hij had allang de kans gemist voorwaarden te verbinden aan zijn geregelde donaties aan zijn drie volwassen kinderen, en omdat hij vreesde dat als hij daar nu mee begon hij herinnerd zou worden als een slechte vader, zuchtte hij diep en trok zijn portefeuille. Ik heb nooit te horen gekregen hoeveel alimentatie hij mijn moeder betaalde. Ik geloof niet eens dat ze die goed geregeld hadden. Als het om zijn privéleven ging, wantrouwde notaris Rudolf Theunissen notariële akten. Hij vond contractuele vastlegging niet nodig bij zijn ex-vrouw, en mijn moeder kwam niet op het idee erop te staan. In de volslagen informele scheidingsregeling tussen mijn ouders leefde nog het oude idee van het erewoord voort, die louter bezegeld werd met een krachtige handdruk.

In mijn geval was mijn vader er nog altijd van overtuigd dat ik elk ogenblik een doorstart kon maken en het echte leven in zou vliegen, en iedereen zou stomverbaasd naar mijn acrobatische toeren in het luchtruim kijken en ‘O!’ en ‘Ah!’ roepen. Ik begrijp mijn vader wel. Jarenlang was ik op het Collegium Aureum de beste leerling geweest, voor ik op mijn zestiende van het internaat werd getrapt, en ook daarna, op het Albertus Magnus Gymnasium in Keulen, had ik steeds tot de besten behoord. Marko was een pienter knaapje. En wat hij allemaal wel niet had gelezen! Je raakt eraan gewend. Het eind-examen was voor mij kinderspel. Bij de studie literatuur ging het op dezelfde voet voort, het ging me allemaal gemakkelijk af.

Maar op zeker moment ... Ik weet niet hoe ik het moet zeggen. Op zeker moment ben ik mijn kompas kwijtgeraakt en wist ik niet meer waar mijn doel lag. Waar ik heen wilde. Of ik eigenlijk nog wel ergens naar onderweg was. Ik sprak er alleen nog maar in theoretische termen over, en dat is altijd een slecht teken. Ik zei bijvoorbeeld: ‘Ik ga later iets met boeken doen.’ Omdat ik altijd graag had gelezen, was dat het enige antwoord dat mij te binnen wilde schieten: Ik ga later iets met boeken doen.

‘Mooi,’ zeiden de anderen. ‘Interessant! Wat ga je dan precies doen?’

‘Ach, ik zie wel. Misschien iets bij een uitgeverij.’

‘Aha, je wilt redacteur worden.’

‘Ja, misschien redacteur.’

Dat woord had me altijd al bekoord. Er zat iets geheimzinnigs in, iets onbestemds. Een redacteur is iemand die leest. Niets staat de zuivere stroom van woorden in de weg die zijn geprivilegieerde geest binnen vloeit. Ik wist toen nog niet dat redacteurs het voetvolk van het uitgeversbedrijf zijn, vernederde en beledigde mensen die hard werken en alleen maar een trap na krijgen. Als ik ooit stage zou hebben gelopen in een uitgeverij, was me dat meteen duidelijk geworden. Maar mijn generatie, jaargang 1961, had het niet zo op stages. Wij dachten dat de wereld van de arbeid hunkerend op ons wachtte. Wij wilden gewoon ergens aankloppen als het zover was, en we zouden alles met onze natuurlijke talenten regelen.

‘Je zou leiding kunnen gaan geven aan een uitgeverij,’ zei mijn vader. ‘Je mag de zakelijke kant niet uit het oog verliezen. Het boek als cultureel product.’

Mijn vader dacht bij elk beroep meteen aan leidinggevende func-

ties, en hoewel ik nog geen speciale ambitie tentoongespreid had, vermoedde hij dat ik op grond van aangeboren genialiteit – zijn erfdeel – op weg was naar de top.

‘Ik bedoelde eigenlijk niet iets leidinggevends in de uitgeverij, papa.’

‘Maar het kan geen kwaad het erover te hebben,’ zei mijn vader. ‘Het kan je helpen je te focussen.’

‘Me te focussen? Waarop?’

‘Op een leidinggevende functie in de uitgeverij,’ zei hij.

Maar toen ik met Anton sprak, wist ik dat ik mijn studie literatuur nooit zou voltooien en me op iets anders moest focussen. Dat wist ik gewoon. Zoals je weet dat het koud gaat worden als de bladeren van de bomen vallen.

‘Het grote voordeel van onze branche,’ zei Anton. ‘De opleiding gaat nogal snel. Na amper een jaar zit je op je eigen kantoor.’

Dat klopt niet helemaal, zoals ik later merkte, maar het klonk aantrekkelijk, om te beginnen. Ik zag me al op mijn eigen kantoor zitten, ik ging in gedachten met mijn ogen langs de ordners, mijn liniaal, mijn computer, en ik onderdrukte alleen de vraag of ik ook een secretaresse zou hebben.

‘En het nadeel?’

‘Je zit vast aan al die klootzakken, zowaar als ik Orzegowski heet. De verzekeringsbranche zit er vol mee. Wees voorzichtig, het is besmettelijk.’

‘Dank je voor de waarschuwing.’

‘Het zal je niet helpen. De mensen in mijn beroep zijn zo onmogelijk dat je er pukkels van krijgt. Waarom denk je dat ik me in de Eifel terugtrek als ik maar even kan? Omdat daar alleen maar vossen en hazen zijn. Maak je borst dus maar nat.’

Mijn studie, dacht ik. Een hoop verknoeide tijd. Acht jaar naar de filistijnen. Ik wist alleen nog niet hoe ik dat mijn vader aan zijn verstand moest brengen.

Literatuurwetenschap, dat klonk me ooit aangenaam in de oren. Wie van boeken houdt en graag leest, zou warempel kunnen gaan denken dat de literatuurwetenschap voor hem is uitgevonden.

Op de voorlichtingsbijeenkomst voor eerstejaars aan de Universiteit van Keulen had een docent met dikke brillenglazen gezegd: ‘Dames en heren! U hebt er vast heel goed over nagedacht waarom uw keuze is gevallen op de taal- en literatuurwetenschap. U had net zo goed bij farmacie of landbouwkunde kunnen zitten. Maar u zit hier, op de letterenfaculteit van de Universiteit van Keulen. Ik zal klare taal spreken. Wie van u niet graag leest, wie niet graag veel leesstof tot zich wil nemen, wie geen onstilbare behoefte heeft ontwikkeld voor literatuur, moet ik ernstig afraden aan deze studie te beginnen. U zou ongelukkig worden. Ga serieus bij uzelf na of u een gepassioneerde lezer bent. En vraag u daarna af of u bereid bent uw kennis te systematiseren. De literatuurwetenschap is een vak voor gepassioneerde lezers, en voor systematische lezers. Beiden.’ Hij lachte en haalde zijn schouders op, alsof hij het niet zo had bedoeld. ‘Zo. Ik zie dat niemand van u is opgestaan en de zaal heeft verlaten, dus ik ga ervan uit dat ik te maken heb met literatuurliedhebbers. Een hele zaal vol literatuurliedhebbers, eerstejaars.’

Zijn toespraak viel bij mij in goede aarde, ik kan niet anders zeggen. Ik was zowat gaan klappen om mijn instemming te betuigen. Maar omdat niemand bewoog, liet ik het achterwege. Ik dacht dat de anderen vast een even gepassioneerde belangstelling voor boeken hadden als ik. Laten we onze mouwen maar eens even flink opstroepen.

Eerst moesten we leren wat de wetenschap te melden had over de boeken waar ik zo van hield. Ik studeerde Engels en Duits, dus ik dacht dat de studie te maken had met de belangrijkste romans en

toneelstukken die ik kende, misschien ook wel met vele andere, ik wilde alles leren kennen, voor mijn part ook onbekende tijdgenoten van Shakespeare, zijn voorlopers, zijn navolgers, ik vond het allemaal prima. Ik zou ook graag *Robinson Crusoe* hebben herlezen, dat boek had ik indertijd op het Collegium Aureum alleen in het Duits leren kennen, eerst bij zuster Algemeen Belang, nog in mijn kinderuitgave, en ik was ervan overtuigd dat het in het origineel heel andere koek was. Of *Hart der duisternis* en de onsterfelijke *Huckleberry Finn*, ook die wilde ik graag nog eens lezen. Ik was dus bereid me intensief met boeken bezig te houden en heel veel leesstof tot me te nemen, zoals de docent met de dikke brillenglazen had verlangd, een man die Wendelin Zimmer heette, of 'Room', zoals hij zichzelf bij wijze van grap noemde.

Room gaf een werkcollege voor eerstejaars met de titel 'De Engelse roman van de negentiende eeuw', maar als ik had gedacht dat we nu een paar geweldige boeken van Jane Austen, Charles Dickens of George Eliot zouden lezen, had ik het lelijk mis. We lazen er alleen maar fragmenten uit. Of we práátten alleen maar over die fragmenten. Of we bewérkten die fragmenten en probeerden er 'theorieën' op 'toe te passen'. Niemand verwachtte dat een van ons de romans helemaal las, omdat de boeken gewoon te dik waren. Bovendien bleken velen van ons het Engels niet goed te beheersen. Room liet studenten af en toe iets voorlezen wat hij 'significante passages' noemde, en dan had je meteen door als iemand niet voldoende Engels kende. Het was een martelgang door de mooie, lange zinnen van Austen, Dickens of Eliot heen, een en al afslachting van het Engelse proza.

Maar wat we met de significante passages uithaalden, was nog veel erger. Room wilde ons laten zien welke wegen de literatuurwetenschap had bewandeld bij de analyse van Engelse romans, zodat de analyse belangrijker werd dan de roman. Op zeker moment sprak ook niemand meer van 'romans' of 'verhalen', maar alleen nog van 'teksten'. Goed, dacht ik, misschien moet de literatuurwetenschap de dingen een andere naam geven om ervan overtuigd te zijn dat ze iets bijzonders is. Daar kan ik wel mee leven. En na een paar weken hanteerde ik de woordenschat van Room, verdiepte me in 'structuren' en analyseerde de narratieve vorm van teksten volgens voorgeschreven verhaalmodellen. Ik was er warempel goed in.

Alleen was ik onderweg de literatuur kwijtgeraakt. Mijn plezier erin. De reden waarom ik dat soort boeken ooit gelezen had. Lezen?

Dat kon ik vergeten. We moesten de primaire teksten alleen nog zien als een lanceerplatform. De raket die de ruimte in schoot, was de secundaire literatuur.

‘Meneer Zimmer,’ zei ik nadat mijn docent mijn eerste werkstuk had teruggegeven. Ik had de deur van zijn kamer, die op een kier stond, opgeduwd.

‘Room,’ zei hij minzaam. ‘*Call me Room*. Misschien begrijpt u de toespeling.’

Ik begreep de toespeling niet.

‘Volgende keer,’ zei hij. ‘*There’s got to be room for improvement*.’

‘Goed, meneer Room. Ik heb een vraag, als ik zo vrij mag zijn. U hebt mijn werkstuk gewaardeerd met “goed”, maar u hebt geen enkele kritische kanttekening gemaakt. Het lijkt wel of alles correct is. U hebt alleen een opmerking over mijn stijl gemaakt.’

Room keek me ondeugend aan. ‘Goed dat we er even over kunnen praten, meneer Theunissen. U zegt “stijl”. Ik neig ertoe dat voor het geheel aan te zien. Zonder stijl is er niets. Denkt u maar aan de moderne schrijvers. Wat zou de moderne literatuur zijn zonder stijl?’

‘Maar wat bedoelt u als u mijn stijl “te aforistisch” noemt?’

‘Weet u wat een aforisme is?’ Hij richtte zijn dikke glazen op mij als een zoeklicht.

‘Ja, meneer Room. Ik weet wat een aforisme is.’

‘Goed. Dan leidt u daar het bijvoeglijk naamwoord van af.’

‘Ja, en dan?’

‘Dan weet u wat ik met “te aforistisch” bedoel.’ Hij keek me opnieuw ondeugend aan. Ik kreeg de indruk dat hij plezier beleefde aan onze kleine conversatie.

‘Het spijt me,’ zei ik. ‘Ik begrijp het niet.’

‘Het aforisme,’ zei hij, ‘is een geconcentreerde manier van uitdrukken, die afziet van argumentatieve bewijsvoering. Net als snelschrift. Ik laat Lichtenberg of Schopenhauer nu even terzijde.’

‘Oké, meneer Room.’

‘Je leest een aforisme en weet meteen wat er bedoeld wordt. Maar soms verdoezelt de briljante stilistische vorm het ontbreken van een causale keten. U schrijft goed, meneer Theunissen. Ik kan merken dat u zich met een bepaalde ... handigheid tussen de woorden beweegt. Maar wilt u ook fatsoenlijk argumenteren? Of wilt u indruk maken? Nu, ik ben onder de indruk. Voor de volgende keer weet u waar het nog aan schort.’

Ik vond Rooms fraaie rede ook een beetje aforistisch, maar dat zei ik niet tegen hem. Ik pakte mijn werkstuk en liep weg. Pas later heb ik begrepen dat Room was blijven steken in zijn academische carrière en geen enkel perspectief meer had om aan de letterenfaculteit van de Universiteit van Keulen vooruit te komen. Hij was jaren geleden gepromoveerd, en nu had hij een aanstelling aan een andere universiteit nodig gehad om nog op te klimmen. Maar die aanstelling kwam niet. Room liep tegen de vijftig en hield inleidende toespraakjes voor eerstejaars, waar hij een zekere indruk maakte door zijn persoonlijke combinatie van hartstocht en pedanterie. *But as to Room himself – there was no room for him.* Die grap was niet van mij. Die circuleerde onder ouderejaars, die het werkcollege van Room godzijdank al waren ontstegen.

Bij Duits ging het me niet veel beter af. Het is ook om het even of je Engelse of Duitse teksten toetakelt. Het blijft toetakelen. Op een ochtend vertelde ik mijn vader aan het ontbijt over *Prinz Friedrich von Homburg* van Kleist, dat ik die nacht had gelezen. Het stuk had me zo aangegrepen dat ik niet met lezen had kunnen ophouden voordat ik wist hoe het met die vent zou aflopen. Ik was van mening dat de prins zowat van een andere planeet kwam, zo zonderling dacht hij over de wereld waarin hij leefde. Een man die zijn dromen serieus nam. Een man aan wie de werkelijkheid voorbijsuisde, alsof hij in een draaimolen zat.

‘Kun je het je nog herinneren?’ vroeg ik mijn vader, die zijn ontbijt-appeltje zat te schillen. ‘Weet je nog waar het in dat stuk om gaat?’

‘Niet zo goed meer,’ zei mijn vader. ‘*Der zerbrochne Krug*, dat stuk herinner ik me wel. En *Michael Kohlhaas* natuurlijk. Kleist moet erg veel belangstelling hebben gehad voor het probleem van het recht, is je dat opgevallen? Dat speelt bij hem een grote rol. Moet je binnenkort niet een scriptie schrijven? Dan kun je het rechtsprobleem bij Kleist nemen.’

Maar ik koos het rechtsprobleem bij Kleist niet. Ik bleef over de dromer nadenken, de prins van Homburg, wiens hoofd bijna in de strop terechtkomt. Die jongen beviel me bijna even goed als de Great Gatsby. Ik wist alleen niet goed of ik hem wel begrepen had. Ik sprak er met mijn hoogleraar over, een rijzige, onnatuurlijk gebruide man die Busch-Ahrendorf heette; hij vond het een goed idee een scriptie te schrijven over *Prinz von Homburg*.

‘Maar u moet wel heel duidelijk weten,’ zei professor Busch-Ahrens-

dorf, 'wat u wilt ontdekken. Eigenlijk moet u al een deel van de oplossing weten voordat u aan uw onderzoek begint. Bekijk het wetenschappelijk onderzoek naar Kleist eens, dan stuit u wel ergens op.'

Ik heb er nooit spijt van gehad, van dat doorzoeken van secundaire literatuur. Dat wil ik wel even gezegd hebben. Maar de wetenschappers hadden zo krankzinnig veel over Kleist geschreven dat ik er versteld van stond. Eén persoon kon dat onmogelijk overzien. In de grote bibliografie zag ik wat er jaarlijks bij kwam, het hield niet op, er liep door de germanistiek een ononderbroken Kleist-beek, die aanzwol tot een stroom, met zoveel verraderlijke stroomversnellingen dat je erin kon verzuipen. Ik dacht althans, na drie dagen in de letterenbibliotheek te hebben doorgebracht, dat alle Kleist-wateren van de laatste zeventig jaar me meesleurden.

En toen, op de vierde dag, kreeg ik plotseling het gevoel dat ik overzicht had. Alsof ik als een veldheer op een heuvel stond en met mijn verrekijker alle richtingen uit kon kijken en overal vertrouwde uniformen zag. In de secundaire literatuur doken steeds weer titels op die ik kende of minstens al in andere secundaire literatuur genoemd had gezien. Die mensen citeerden elkaar voortdurend, en als de een bij de ander een paar welluidende zinnen had geleend, kon hij er zeker van zijn dat de ander het binnenkort bij hem ook zou doen, met de hartelijke groeten terug. Op zeker ogenblik was ik ervan overtuigd dat alle Kleist-wetenschappers elkaar kenden, dat ze al vaak met elkaar hadden gepimpeld, bowling hadden gespeeld en hun vrouwen hadden uitgewisseld.

Op de vijfde dag moest ik over die boeken hardop lachen, de bibliotheekmedewerker wierp me een boze blik toe. Ik had misschien al wel voor de zevende keer in het voorwoord van een Kleist-studie gelezen dat de Kleist-onderzoeker zijn vrouw hartelijk bedankte. Zijn hele Kleist-studie, schreef de Kleist-onderzoeker, was namelijk niet mogelijk geweest zonder de opofferingsgezindheid van de vrouw van de Kleist-onderzoeker. Bij de voorstelling hoeveel vrouwen van Kleist-onderzoekers een dergelijke zin al gelezen hadden, moest ik meteen weer lachen. Opnieuw wierp de bibliotheekmedewerker me een boze blik toe.

Ik zocht nogmaals de andere Kleist-studies bijeen die ik de laatste dagen had doorgekeken en een beetje samengevat, en ik nam ze mee naar mijn tafel. Ook dat beviel de bibliotheekmedewerker niet erg, die hoge stapel boeken op één enkele tafel. Ik las: 'Op deze plek dank

ik oprecht mijn vrouw die de inspanningen aan deze studie met mij heeft gedeeld.' Elders las ik: 'Ik spreek mijn bijzondere dank uit aan mijn lieve vrouw, mijn kritische lezeres en voortreffelijke levensgezellin.' In het derde boek stuitte ik op de zin: 'Zonder de kritische solidariteit van mijn vrouw Ursula was het werk aan dit boek nooit zo snel afgerond geweest.'

Ik stelde me voor dat Ursula en de andere vrouwen met elkaar bevriend waren en zich 's middags, als hun mannen op hun werkkamer aan Kleist-onderzoek deden, door onderlinge telefoontjes vergewisten van hun kritische solidariteit. En ik was nieuwsgierig naar wat die vrouwen te vertellen hadden als ze op het idee kwamen hunnerzijds studies over het leven als echtgenotes van Kleist-onderzoekers te schrijven en die te voorzien van opdrachten en dankwoorden aan het adres van de Kleist-onderzoekers.

Dat was het moment waarop ik met mijn vlakke hand op de tafel sloeg en in een luide lach uitbarstte. De sluisen gingen open, en de hele waanzin die zich in de Kleist-wateren had verzameld, stortte met een enorm kabaal de diepte in.

'Ik kan niet akkoord gaan met de manier waarop je anderen stoort!' siste de bibliotheekmedewerker. Hij stond naast me, zijn blik spatte vuur.

'Het is vanwege ...' zei ik terwijl ik me moest inhouden. Ik zag zijn samengetrokken wenkbrauwen en zijn dunne, wrevelige mond. '... Kleist!' En opnieuw moest ik lachen, nu nog onbedaarlijker dan even tevoren, ik lachte als een zebra.

'Ik vind dat erg onsolidair van je,' zei de bibliotheekmedewerker en hij trok een erg boos gezicht. 'Ik moet je dringend verzoeken de zaal te verlaten. Nu meteen.'

'Oké,' zei ik. 'Ik begrijp het. Hoe heet je?'

'Klaus.'

'Klaus, heb jij er ooit over nagedacht hoe het zou zijn als vrouw van een Kleist-onderzoeker door het leven te moeten?'

'Je moet nu echt weg. Mensen kunnen uit een bibliotheek gezet worden. Ik zou dat serieus nemen.'

'Doe ik,' zei ik. Ik voerde mijn tot-uw-orders-imitatie uit, maar die viel niet in goede aarde. Klaus schudde zijn hoofd, schouderde zijn geweer en liep naar zijn post terug.

Mijn eerste scriptie was een vrucht van dat Kleist-onderzoek. Ik heb haar tot op de dag van vandaag bewaard, met het commentaar

van professor Busch-Ahrendorf en zo. Ik vond de Prinz von Homburg zo sympathiek dat ik van mening was dat hij in bescherming moest worden genomen tegen het Kleist-onderzoek. Ik hoefde niet lang te zoeken om geschikte tegenstanders te vinden. Ik koos het essay van een Kleist-onderzoeker die het stuk interpreteerde vanuit een Duits-nationaal perspectief. Je zou ook kunnen zeggen populistisch, want hij had zijn eerste sporen in de germanistiek van de late jaren dertig verdiend, in de boekenkast vond ik nog zijn vroege studie over *Die Hermannschlacht* van Kleist, een verfijnd stukje nazi-exegese in marstempo.

Toen ik mijn tegenargumentatie rond had, stuitte ik op het werk van een Kleist-onderzoeker uit de sfeer van het orthodoxe marxisme, gepubliceerd in 1971. Ongelogen waar, de man sprak over exact hetzelfde toneelstuk als zijn collega twintig jaar eerder, maar hij vatte het stuk diametraal tegengesteld op. Terwijl de een in de *Prinz von Homburg* een bevestiging zag van de sterke natie, die zich een verslachte discipline en onverantwoorde dromerijen niet kon permitteren, zag de ander in mijn arme prins een symbool voor de uitholling van het Duitse streven naar macht en een fundamentele kritiek op de uitbuiting van de derde wereld door het kapitalisme, vooral op de inbreuk van de vs op de onafhankelijkheid van Cuba en Vietnam. De larioek lag er dik bovenop, en overal klitten voetnoten aan. Maar ik deed wat ik kon. Ik schreef een kleine hymne op die prins, voor wie de hele wereld te veel wordt en die eigenlijk alleen zijn meisje wil en voor de rest gewoon rust aan zijn hoofd.

Professor Busch-Ahrendorf was mild gestemd. Bij de lectuur van mijn scriptie had hij zich kennelijk geamuseerd en ik kreeg een 8-. *De logica van de argumentatie*, schreef hij in zijn beoordeling, *lijdt aan een neiging tot essayistiek. De theoretische onderbouwing van de studie blijft daarom onhelder.*

Ik slikte het en vroeg Busch-Ahrendorf niet wat hij met zijn zinnen bedoelde. Ik wist wat hij bedoelde. Hetzelfde als Room.

‘Weet je zeker dat je literatuurwetenschap wilt blijven doen?’ vroeg Martina me diezelfde avond. We woonden in die dagen nog niet samen, we waren alleen maar goed bevriend. We vonden het beiden prima bevriend te zijn met elkaar en niet te hoeven worstelen met grote relatieproblemen. ‘Ik heb het gevoel, Marko, dat je met dat vak overhoopligt.’

‘Dat gevoel heb ik ook,’ zei ik. ‘Maar wat moet ik anders? Als ik

wist dat ik er beter aan deed, zou ik een bloemenzaak beginnen en over het leven nadenken.'

'Ach, Marko.'

Martina keek me aan zoals ze eigenlijk haar vriend Hannes had moeten aankijken. Ik keek terug. Ik accepteerde dankbaar elke troost die ik kon krijgen.